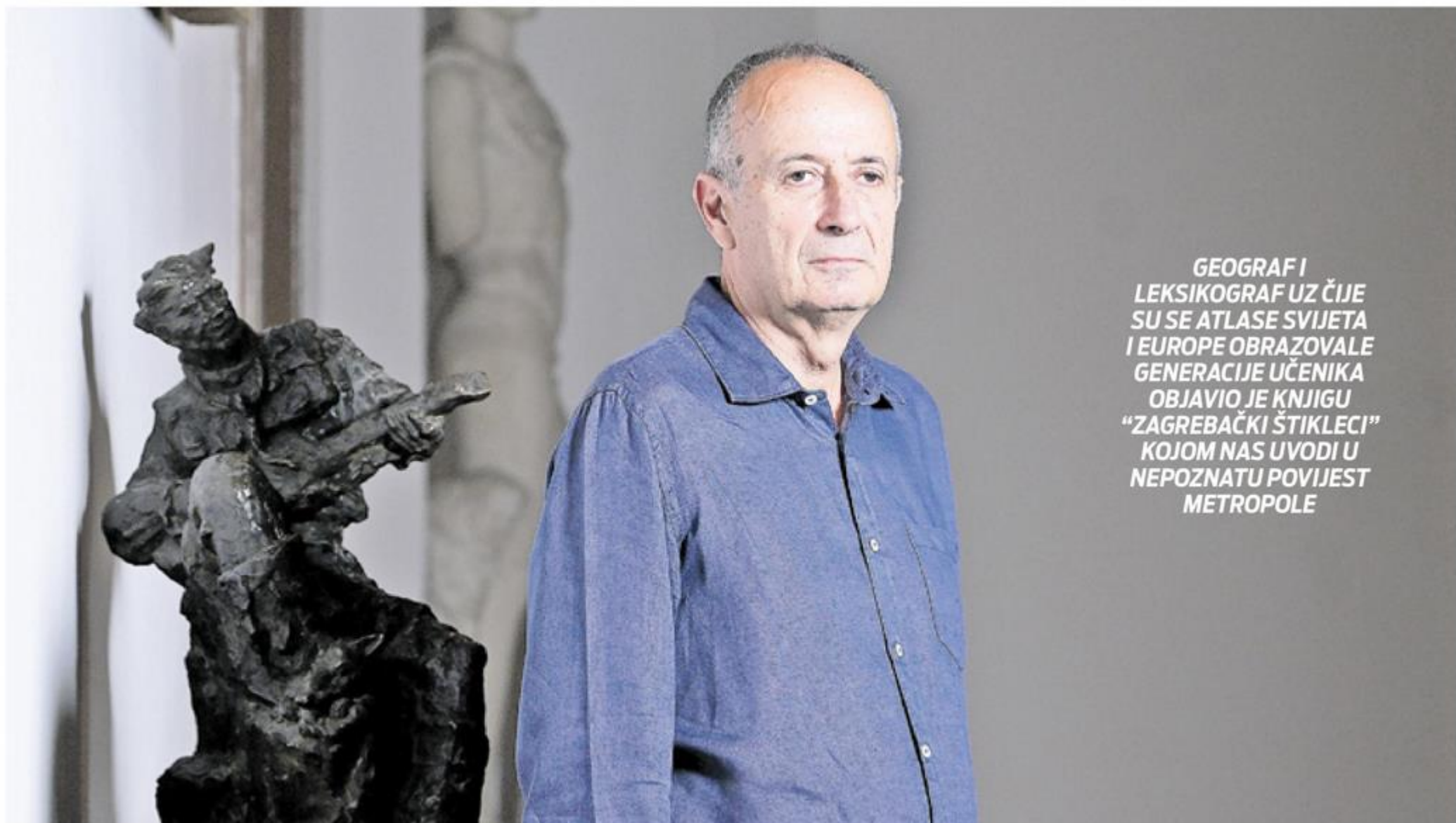




Životni intervju **Mladen Klemenčić**

Zagreb nije nikakav mali Beč, sličniji je Grazu ili Bratislavi, a najzagrebačkiji roker bio je Mlinarec



GEOGRAF I
LEKSIKOGRAF UZ ČIJE
SU SE ATLASE SVIJETA
I EUROPE OBRAŽOVALE
GENERACIJE UČENIKA
OBJAVIO JE KNJIGU
"ZAGREBAČKI ŠTIKLECI"
KOJOM NAS UVODI U
NEPOZNATU POVIJEST
METROPOLE

SANDRA ŠIMUNOVIĆ/PIXSELL



GEOGRAF I LEKSIKOGRAPH KOJI JE ZNATAN DIO ŽIVOTA POSVETIO UREĐIVANJU ATLASA SVIJETA I EUROPE, OBJAVIO JE KNJIGU "ZAGREBAČKI ŠTIKLECI", U KOJOJ NAS VRAĆA U NEPOZNATU PROŠLOST METROPOLE, POSTAVŠI TAKO SVOJEVRSNIM KRONIČAROM GLAVNOGA GRADA

Mladen Klemenčić

ŽIVOTNI INTERVJU

Kajzerica je bila – Francuska, preseljenje Velesajma na desnu obalu Save urbanistički je događaj stoljeća, a najzagrebačkije rock pjesme izveo je Mlinarec, a ne Johnny



razgovarao Robert Bubalo
glavna fotografija Sandra Šimunović/Pixsell

Geograf, leksikograf, publicist i nena-metljiv ali pronicav kroničar Zagreba, Mladen Klemenčić ovih je dana objavio knjigu "Zagrebački štikleci" – zbirku osobnih zapisa o metropoli koju promatra, voli i bilježi više od šest desetljeća. Iako poznat po uređivanju atlasa svijeta i Europe, u ovom je djelu u fokus stavio vlastiti kvart, ulicu, sjećanja – mjesta koja nestaju te duh grada koji se mijenja. Kroz njegov rukopis Zagreb oživljava miris stare sirane, jecajuća škripa Samoborčeka i snijeg njegova djetinjstva s nasipa kod Trnskoga. Razgovarali smo o njegovoj zagrebačkoj biografiji, o geografiji i leksikografiji, o nogometu, Velesajmu, Kajzerici, "Enciklopediji Hrvatskog zagorja" – i o svim onim stvarima koje čine nevidljivu kartu grada, koji možda nikada nije bio mali Beč, ali je oduvijek bio veliki Zagreb.

Nakon "Zagrebačkih štikleca", koji su nedavno objavljeni u nakladi Matice hrvatske, postali ste svojevrsni kroničar modernog Zagreba. S obzirom na to da u njemu živite cijeli život – kad je u ovom gradu bilo najljepše?

Ako se izuzme najranije djetinjstvo, koje čovjek ne pamti, riječ je o razdoblju od dobrih šezdeset godina. Grad se u tom vremenu stubokom mijenjao, no ne bih nijedno desetljeće isticao kao bolje ili gore od ostalih. Svako je donijelo nešto novo i bolje, ali su se neprestano zazivala i bolja vremena iz prošlosti. Osim toga, skloni smo i subjektivnim ocjenama pa nam se razdoblja kada smo bili mladi lako mogu činiti boljima nego što su zaista bila.

Često se kaže da su osamdesete bile zlatne godine. Je

li to samo nostalgija ili su stvarno bile dobre te godine? Jer tada je bilo puno dobrih mjesta za izlazak, a klupska je scena cvjetala.

Osamdesete su bile dobre kad je riječ o rock glazbi, no počelo je to već u sedamdesetima, kada su u Zagrebu počele nastupati najveće svjetske atrakcije, i to u naponu snage (Deep Purple, Santana, Jethro Tull, Frank Zappa, Rolling Stones). No, podsjetio bih da su osamdesete i vrijeme nestašica i raznoraznih restrikcija: struje, goriva, elementarnih potrepština, putovanja u inozemstvo. Za mene osobno, to je i razdoblje ne osobito vesele potrage za zaposlenjem. Za grad Zagreb velika je prekretnica u tom razdoblju bila Univerzijada, zahvaljujući kojoj je grad postao umiveniji i otvoreniji te slobodnije disao.

Je li vam ikada palo na pamet da se preselite nekamo drugdje? Jeste li se ikad osjećali "posvađano" sa Zagrebom, s ljudima ili s duhom grada?

Sa Zagrebom sam se uvijek dobro "slagao". Selidba u neki drugi grad nije bila opcija. Međutim, volio sam nekamo otputovati pa se s veseljem vratiti.

Zagreb se mijenja ubrzano pod kulturnim, klimatskim, demografskim i političkim pritiscima. S dolaskom novih doseljenika gubi li grad svoj identitet i pretvara li se u tek još jednu "šarenu zapadnu metropolu"?

Danas je u Zagrebu mnogo više stranaca nego u vrijeme mog djetinjstva, no s druge strane već dulje od jednog stoljeća u Zagreb ljudi postojano dolaze i ostaju. Zagreb je ne samo prihvatio nego i učinio purgerima mnoge Dalmatince, Hercegovce, Zagorce, Austrougare i Južne Slavene, uključujući moje pretke. Novi doseljenici dolaze iz

udaljenih krajeva i kultura i neće se tako lako asimilirati, no prerano je za donošenje zaključaka. Mnogi pridošlice tu su samo u prolazu i neće ostati zauvijek. Hoćemo li u budućnosti imati dijelove grada u kojima će dominirati stanovništvo neeuropskog podrijetla, prerano je reći, ali ni takav scenarij nije isključen.

U prvom poglavlju opisujete mnoga lica grada: od herojskog Zagreba, dekadentne Glembajeve buržoazije do Fullrove kavalirštine i Šafrankove proustužnosti. Za kojim od tih identiteta koji su nestali ili nestaju najviše žalite i zašto?

Ne želim ni za jednim jer su svi ti identiteti i dalje među nama. Za mene nijedan nije poželjniji od drugih, svaki ima nešto privlačno, ali i ponešto što mi nije nužno simpatično.

Je li Zagreb Mali Beč, kako mu se često tepa? Dijelite li to mišljenje, i ako da, u čemu stoji usporedba?

Spomenuo sam i taj atribut uz neke druge, no ne smatram ga dobro pogodnim opisom Zagreba. Zagreb i Beč slični su po topografskom smještaju u odnosu na svoju rijeku, Savu odnosno Dunav. Oba grada dugo su se vremena držala na pristojnoj razdaljini od svoje rijeke. Kada je riječ o arhitekturi i urbanizmu, ima sličnosti, ali i velikih razlika. Beč, primjerice, nema "gornji grad", koji međutim ima Budimpešta. No, i Beč i Budimpešta mnogo su monumentalniji i imperijalniji od Zagreba pa, kada govorimo o središnjem dijelu grada, Zagreb je sličniji nekim drugim gradovima, primjerice Grazu, Bratislavi ili Lavovu, s kojima je u sklopu zajedničke države imao približno jednak status.

Spominjete činjenicu da je Zagrebački festi- ►►

Evidencijski broj / Article ID: 21580053
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section:

val jedan od najstarijih festivala zabavne glazbe u ovom dijelu Europe, koji je utemeljen samo dvije godine nakon kulturnog Sanrema. Koji su vam stihovi posvećeni Zagrebu najdraži – opjevali su ga razni glazbenici, od Ive Robića do Johnnyja Štulića?

U tzv. zabavnoj glazbi o Zagrebu ima mnoštvo pjesama, ne samo sa Zagrebačkog festivala. Izdvojio sam po svom izboru desetak onih za koje smatram da su evergrini, a svaka od njih mogla bi se smatrati svojevrsnom himnom. No, većina pjesama o Zagrebu nije ništa drugo nego pokušaj da se ljude ulovi na sentiment – nije dovoljno zapjevati "moj Zagreb" ili "dragi moj grad" pa da vas publika zapamti. Štulića sam osobno prilično dobro poznao, u prvoj Azri s njim su svirali moji bliski prijatelji. I neki njegovi tekstovi odnose se na Zagreb i bliski su mi na svoj način, a isto vrijedi i za rane radove grupe Film. No, kada je riječ o rock-glazbi meni su najzagrebačkije pojedine Mlinarčeve skladbe. Zagreb se u njima ne spominje izričito, no one nose baš fini zagrebački stih.

A koji film ili serija najbolje opisuje duh Zagreba?

Nije moguće zaobići Golikov film "Tko pjeva, zlo ne misli". Ambijentom jednog dijela Zagreba vrlo lijepo odiše i Tadićev "Ritam zločina", uostalom snimljen je po književnom predlošku koji se zove "Dobri duh Zagreba". Manje su poznati, a meni dragi dokumentarni filmovi "Koraci grada" i "Zagrebačke paralele" te nešto kasniji "Raste grad", koji prikazuju modernizaciju grada kasnih pedesetih i ranih šezdesetih, proces u kojem sam, i ne znajući, i osobno sudjelovao kada sam se s roditeljima 1961., u dobi od četiri godine, iz Palmotičeve ulice preselio u Novi Zagreb, tada još nazivan Južnim Zagrebom.

Posebno poglavlje posvećujete trgovinama kojih više nema. Koji su bili vaši omiljeni dućani, ima li neki uz koji ste bili jako vezani i koji vam i danas nedostaje?

U tom štitkecu naveo sam nekoliko takvih trgovina, a spomenut ću dvije. Jedna je trgovina sa sirom i mliječnim proizvodima u Teslinoj ulici. Na velikom drvenom postolju redovito je bio golemi kolut ementalera koji su prodavačice velikim sjekačem rezale na manje komade. Trgovina je bila čista i uredna i, čim ste ušli, neodoljivo je zamirisala karakterističnim sirnim mirisom. Imali su i jednostavne ali ukusne sendviče s kajmakom. U vremenu kada naše trgovine nisu bile bogznakaj, to je bio pravi butik. Druga je bila u središnjem dijelu Oktogona. Tamo su se prodavale praktične kućne potrepštine izrađene od drva, pruća, slame, jute, gline i drugih prirodnih materijala. Izrađivala ih je zadruga slabovidnih osoba. Kolokvijalno se trgovina nazivala "Kod slijepaca", što danas zvuči neprihvatljivo. Žalim i za Kraševom trgovinom na Jelačićevu trgu, uvijek je bila posebna.

Fascinantan je podatak s meteorološkog stupa na Zrinjcu da su između 1961. i 1990. prosječno bila 32 dana sa snježnim pokrivačem debljim od centimetar u gradu. Koji vam se zagrebački snijeg do danas najviše urezao u sjećanje?

To je egzaktan podatak. Snijeg je definitivno bilo više i svi se prisjećamo zimskih radosti iz djetinjstva. Kod nas u Novom Zagrebu u nizini nije bilo dobrih staza za sanjkanje ili skijanje, no svejedno smo kao djeca uživali na snijegu. Spuštali smo se s nasipa željezničke pruge, tih dvadesetak metara visinske razlike bila je naša olimpijska staza. Budući da tada još nije bilo odjeće koja je dobro štitila od snijega, dolazio sam se doma presvlačiti mokar do kože i po više puta dnevno.

Malo tko zna za nekadašnji Predgrad Savu. Možete li ga opisati i, što mislite, zašto je izbljedio iz gradske povijesti?

To je bilo jedno od prigradskih naselja, uz Savu, na dnu današnje Savske ceste. Nastalo je nakon napoleonskih ratova

kao naselje splavara i trgovaca drvom. Savom se tada odvijao živ prijevoz drvene građe. Naselje je upisano na prve planove grada, ponekad i u njemačkoj inačici Vorstadt Sava. Održalo se negdje do potkraj 19. stoljeća i potom stopilo s gradom. Još ne tako davno bilo je u donjem dijelu Savske ceste trošnih prizemnica iz tog razdoblja, a moglo ih se prepoznati po tome što su bile niže od razine ceste.

Nevjerojatna je uloga Velesajma koji je, osim što je nukleus širenja Zagreba preko Save, bio i mjestom na koje su dolazili izlagači s posvadanog Istoka i Zapada. Pretstavljate li da bi, da nije bilo Velesajma, razvoj Zagreba u ovom dijelu bio popuno drugačiji?

Preseljenje Velesajma bilo je prvi i važan korak u širenju grada na desnu obalu Save, što smatram urbanističkim događajem stoljeća. Osim toga velesajmske priredbe u njegovo zlatno doba, a to su šezdesete i sedamdesete godine, privlačile su mnogo gostiju pa je grad, inače slabo posjećivan, tih dana bio nalik na svjetske metropole. Kakva je to bila vrevla, za ilustraciju može poslužiti usporedba s Interliberom, danas najposjećenijom priredbom od malobrojnih preostalih sajмова, s time da se Interliber održava u dva ili tri paviljona, a Velesajam se održavao u četrdesetak paviljona. Živio sam u blizini Velesajma i sve sam to mogao vidjeti i osjetiti.

Posebno je zanimljivo što je na Kajzerici postojala granica s Francuskom. Znašli li Zagrepčani uopće za tu pograničnu priču?

Godine 1809. područje južno od Save pripalo je Francuskoj, koja je uspostavila političku tvorevinu nazvanu Ilirskim pokrajinama, a Sava je postala je granicom. Štoviše, na tada pustom

zemljištu južno do Save Francuzi su uredili vojno vježbalište koje se nazivalo carskim odnosno "kajzerskim". Otud ime Kajzerice. U spomen na taj događaj i nekadašnju granicu, na južnoj strani Savskog mosta, postavljen je 1999. kameni obelisk s natpisom na hrvatskom i francuskom jeziku. Spomenik je zacijelo dobro poznat svima koji stari Savski most koriste za pješački ili biciklistički prelazak preko Save.

Također, teško bi se povjerovalo da je Podsused nosio epitet "izletišta Zagrepčana". Zašto je ta čarolija nestala i što je po vašem mišljenju tome doprinijelo?

Ponajprije, grad je bio mnogo manji i Podsused je bio zasebno naselje, a potom, rijeka Sava bila je podobna za kupanje. Do Podsuseda se od 1862. moglo i vlakom, a od 1901. i Samoborčekom. U samom Podsusedu bilo je nekoliko gostionica na dobrom glasu, što je sve zajedno činilo dobre preduvjete za dnevni ili poludnevni izlet s kupanjem na Savi.

Nakon povijesti Zagreba kroz štiklece, idemo malo i na vašu povijest. Otkad su Klemenčići?

I očeva i majčina obitelj tipične su kuferaške obitelji iz međuratnog razdoblja. Djed Klemenčić došao je iz Boštanja pokraj Sevnice. Bio je rudarski inženjer i službovao je po raznim zagorskim rudnicima. Njegova supruga, moja baka, bila je iz Klane pokraj Rijeke. Oba njihova sina, moji otac i stric, rodili su se u Radoboju, gdje je djed bio na službi u rudniku. Djed po majci bio je s otoka Vrgade. Po zanimanju je bio sudac pa su se i oni selili u skladu s dekretima koje je djed dobivao. Najviše vremena proveli su u Mostaru, gdje je rođena i moja majka. I jedna i druga obitelj u Zagreb su se doselila prije Drugoga svjetskog rata

pa, kada sam ja stigao na svijet, više nije bilo nikakve dvojbe gdje mi je zavičaj. Zanimljivo je u vezi s djedom iz Slovenije to da je nakon njegove smrti obitelj izgubila svaki kontakt s njegovom rodbinom u Boštanju. Kada bih pitao svog oca je li djed imao bliskih rodaka, dobio bih neki neodređeni odgovor. Mnogo godina potom, u vrijeme epidemije COVID-a, moja je kći, pokušavajući popuniti obiteljsko rodoslovlje, uspostavila kontakt s članovima obitelji iz Boštanja. Upriličili smo prvi susret u Ljubljani i otad se redovito sastajemo u Sloveniji, a bili su i oni kod nas u Zagrebu. Zanimljivi su susreti Klemenčića s Klemenčićima, nadasve srdačni usprkos činjenici da ne govorimo istim jezikom. Pokušavamo koliko-toliko nadoknaditi ono što su generacije prije nas ispustile.

Sjećate li se prve uspomene na Zagreb kao djetete?

U jesen 1961. moji roditelji uselili su se u novi stan u naselju koje se tek počelo graditi preko Save. U dokumentima iz tog vremena naselje se nazivalo Mlkorajon Novi Zagreb I. i II., a tako je upisano i u plan grada objavljen iste godine. Tek koju godinu potom ono je dobilo svoje današnje ime – Trnsko. Najranije slike koje pamtim vezane su za prve dane u našem novom stanu i naselju koje je bilo veliko gradilište.

Veže li vas nostalgija za nekim "izgubljenim" mjestima?

Rado se prisjećam mjesta u kojima sam dulje boravio, primjerice Omiša, u kojem je živjela tetina obitelj, ili otoka Vrgade, gdje sam najčešće ljetovao, no prava nostalgija vezana je za Trnsko, u kojem sam živio do 1980. I dandanas nalazim se tamo s prijateljima iz djetinjstva iako samo jedan od nas živi u naselju. Očuvati smo i njegujemo prijateljstvo, a znamo da se na sličan

način ponašaju i neki drugi iz našeg naselja, stoga se može reći da se odrađanje u Trnskom i Novom Zagrebu ne zaboravlja. U želji da sačuvamo od zaborava uspomene iz Trnskog prijatelj Ratko Cvetnić i ja pokrenuli smo prije dvadesetak godina niz različitih događanja (izložbi, projekcija, koncerata) s kvartovskom tematikom. U tome smo imali svesrdnu potporu kvartovskog kafića Mrav, a i odaziv nekadašnjih Trnskaša bio je više nego dobar pa su naše povremene akcije kulminirale 2010. velikom izložbom Pola stoljeća Trnskog postavljenom u Muzeju grada Zagreba. Štoviše, naša je izložba bila prva u ciklusu Zagrebački kvartovi, zahvaljujući kojem je Muzej grada Zagreba prikupio vrijednu građu o dijelovima grada koji su se dotad smatrali nezanimljivima i nepovijesnim. Tako je naša trnskonostalgija rezultirala nečim opipljivim i korisnim. Prikupili smo solidnu zbirku memorabilija, ponešto objavili, održali niz izložbi, snimljeni su dokumentarni film i televizijska emisija. Ukratko, naselje je dobilo svoju povijest. Nedavno smo u Mravu obilježili i 65. obljetnicu naselja.

Zašto ste se odlučili za studij geografije?

O tomu nisam imao velikih dvojbi. Dosta sam rano odlučio da ću studirati geografiju pa, kada je došlo vrijeme za upis, dokumente nisam predao ni na jedan drugi fakultet. Tada je postojao samo jednopredmetni studij pa nisam mogao ništa birati. Da je tada postojao kasnije uvedeni dvopredmetni studij geografije i povijesti, vjerojatno bih se bio odlučio za taj smjer. Privukla me je širina struke, spoj prirodnih i društvenih sastavnica, široki spektar tema za koje se obično kaže da obuhvaća sve "od geologije do ideologije". Moje područje interesa u sklopu geografije više je bilo u njezinu društvenom nego u prirodnom dijelu, a ponajviše je to bila i jest politička geografija, dobro utemeljena, tradicionalna, pa pomalo i elitna strukovna disciplina.

Koja su vam bila omiljena mjesta za druženje tijekom studiranja?

Kao studenti geografije na Marulićevu trgu, gdje se Geografski odjel i danas nalazi, studentsku "bazu" imali smo odmah iz ugla, u gostionici Plješivica, u današnjoj Vukotinovićevoj ulici. Gostionice tamo odavno više nema, kao što nema ni kavane Corso u kojoj sam se upoznao sa svojom suprugom jer smo tamo oboje zalazili. Kao dečko i cura nas dvoje često smo išli u kino. Zagreb, Balkan, Central, Jadran, Kozara, Sloboda samo su neka od kina koja smo rado pohodili, ovisno o programu, a najčešće smo išli u Kinoteku. Subotom i nedjeljom rado smo išli s društvom na izlet, na Sljeme ili u Samoborsko gorje, a na više dana na Žumberak, gdje smo bili uredili jednu staru kuću pokrivenu škopom. Najdraži su nam pak bili pohodi na Velebit, koji smo prehodali uzduž i poprijeko.

Tada je dolazilo i do značajnih političkih promjena – od Hrvatskog proljeća do novog Ustava iz 1974. Jesu li vas ti procesi tada zanimali?

Moja je obitelj bila tzv. nepartijska, što je uostalom bila i većina hrvatskih obitelji iako su glavnu riječ vodili oni drugi, s partijskim knjižicama. Hrvatskog proljeća vrlo dobro se sjećam, bio sam u sedmom i osmom razredu osnovne škole. Mogu reći da sam donekle čak i sudjelovao kao navijač Dinama kada bismo se nakon utakmice u koloni zaputili Maksimirskom prema Trgu. Te navijačke kolone bile su ujedno kolone podrške akterima Hrvatskoga proljeća. Moja teta, koja je bila krojačica, sašila mi je lijepu navijačku zastavu bez "socijalističkih obilježja". Nakon sloma proljeća nastupilo je olovno vrijeme kojeg sam itekako bio svestan. Moj otac, građevinar i profesor na fakultetu, nije bio zahvaćen čistkama, no poznao je mnoge koji su na neki način ispašteni zbog Hrvatskog proljeća.

Kako je izgledao Leksikografski zavod u koji ste došli i kakav je bio prvi vaš posao?

U Leksikografskom zavodu počeo sam



"Putovao sam i na mjesta na koja se inače rijetko putuje, a moji suputnici bili su vodeći politički geografi" (na slici s kolegama geografima Vladimirom Kolosovim, Gerardom Toalom i Johnom O'Loughlinom 2006. na Kavkazu)

Nedostaje mi trgovina s predmetima koje je izrađivala zadruga slabovidnih osoba. Zvali smo je "Kod slijepaca", što danas zvuči neprihvatljivo

Evidencijski broj / Article ID: 21580053
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section:

raditi 1982., a službeno sam članom kolektiva postao godinu dana potom. Zavod na ruskom jeziku znači tvornica, a Zavod u koji sam došao zaista je bio svojevrsna tvornica enciklopedija. Radilo se desetak enciklopedija i leksikona, danas već pomalo zaboravljenih, a živ je jedino "Hrvatski biografski leksikon", danas temeljno zavodsko izdanje. Moj prvi posao bio je u kartografskom odjelu, uređivao sam karte i pripremao tekstove za "Atlas svijeta". Usto sam i pisao tekstove za dopunski svezak "Opće enciklopedije". U središtu pozornosti bila je, međutim, "Enciklopedija Jugoslavije" s latiničnim izdanjem kao temeljnim i satelitskim izdanjima na cirilici te na slovenskom, makedonskom, albanskom i mađarskom jeziku te redakcijama u svim republikama i pokrajinama. To izdanje obustavljeno je 1990. kada je postalo jasno da se savezna država raspada i za njim nipošto ne treba žaliti. Kada danas gledamo sveske objavljene do slova K, vidimo niz slabosti, neujednačen pristup u kojem se favoriziralo republičke redakcije koje nisu imale mnogo toga ponuditi, visok stupanj ideologizacije većine tekstova, prešućivanje osjetljivih tema. Kada sam počeo raditi, Zavod fizički nije bio u današnjoj zgradi u Frankopanskoj, nego na više lokacija, a glavna zgrada bila je na Strossmayerovu trgu u Matičinoj palači. Moj ured bio je u Preobraženskoj ulici. Stariji su me kolege uglavnom dobro prihvatili, a najljepše su me prihvatili i u zavodske tajne uputili Trpimir Macan i Tonči Vujić. Bolje mentore od njih nisam mogao imati.

Bili ste glavni urednik "Atlasa Europe", "Atlasa svijeta" i "Hrvatskoga općeg leksikona". Kako je izgledao proces odlučivanja koje karte i informacije uključiti u te atlase?
 U 1990-im godinama, tada već sa stanim iskustvom, počeo sam preuzimati odgovornije poslove te sam bio glavni urednik ili pak urednik, što i nije neka razlika, većeg broja izdanja. S tog položaja mogao sam znatnije utjecati i na koncepciju izdanja, no rad u Zavodu naglašen je kolektivne naravi, što znači da su se odluke donosile u užem redakcijskom krugu. Pritom sam redovito poštovao mišljenje drugih kolega, no kada je trebalo nešto "prerezati", nisam izbjegavao preuzeti odgovornost za odluke. Za projektima koje sam vodio nisu se vukli repovi, a uglavnom smo se pridržavali i postavljanih rokova, što inače baš i nije pravilo u Zavodu. Za voditelje projekata koji su dugo trajali nekad se interno koristio pridjev "kapetan duge plovidbe". Koliko mi je poznato, nisam se ubrajavao u tu kategoriju.

Koje vam je izdanje bilo najizazovnije i zašto?
 U prva dva desetljeća to je nedvojbeno bio "Atlas Europe". Većina drugih izdanja konceptualno su bila reciklaža prijašnjih izdanja pa tu i nije bilo prostora za neke inovacije. "Atlas Europe" pokrenut je na tradiciji zavodskog "Atlasa svijeta", no s mnogo novih sadržaja i mnogo slobodnijim pristupom i nizom priloga problemske naravi, što je podrazumijevalo i istraživački pristup. Osim što smo detaljno zabilježili sve geopolitičke promjene s početka tog desetljeća i predstavili tada nove države velik dio "Atlasa" posvetili smo Europi kao cjelini, o čemu tada u nas baš i nije bilo literature. Taj je "Atlas" imao nakladu od desetak tisuća primjeraka, što je danas nedostizna brojka, objavljen je 1996. i rasprodan. Hrvatska je tada bila miljama udaljena od Europske unije pa se može reći da smo europsku ideju afirmirali prije nego što je postala mantrom naše političke agende. U novije vrijeme izazovna su mi izdanja u zavodskom nizu "Hrvatske regije i gradovi". Tim izdanjima bavim se od 2014. kada smo na poticaj Krapinsko-zagorske županije pokrenuli drugi regionalni naslov – "Enciklopediju Hrvatskoga zagorja". U razmjerno kratkom roku trebalo je ni iz čega stvoriti abecedarij, napisati i urediti tekstove, prikupiti ilustracije, sklopiti i otisnuti knjigu. Stigli smo sve napraviti na vrijeme, a k tomu i formi-

Uredio sam "Atlas Europe", u kojem je afirmirana europska ideja puno prije nego što je postala dijelom naše političke agende

rati radnu ekipu koja je nastavila raditi izdanja toga niza. Sljedeća regija koju smo obradili bilo je Turopolje, a lani smo započeli obrađivati Liku, što je također izazovan projekt, a za mene osobno vjerojatno i zadnji, barem kada je riječ o svakodnevnom poslu. U međuvremenu, kao bonus i kruna rada na regionalnim projektima, nedavno je objavljeno drugo i dopunjeno izdanje "Enciklopedije Hrvatskoga zagorja", čime je ona postala rijetkom enciklopedijom s dva izdanja u manje od deset godina.

Vjerujete li da u doba digitalne navigacije atlasi i dalje imaju svoju ulogu?
 Vrijeme atlasa kao ukoričenih izdanja

uglavnom je iza nas. Digitalija danas u svakom trenutku nudi obilje sadržaja, uključujući kartografske prikaze pa je izrada tiskanih atlasa danas rijetka. To nije slučaj samo kod nas, nego i u svijetu općenito. Još u devedesetima, kada smo radili naš europski atlas, bilo je nekoliko sličnih izdanja na drugim jezicima, danas toga više nema. No, Zavod ipak nije sasvim posustao na atlasnom planu. Kolega Krešo Regan sastavio je reprezentativan "Povijesni atlas" i trenutačno radi dopunu izdanja.

Kako se leksikografija promijenila od vaših prvih radova '80-ih do drugog izdanja "Enciklopedije Hrvatskoga zagorja" 2025.?

Sama bit posla zapravo je ista. Kreće se od abecedarija, popisa pojmova koje treba obraditi, a potom treba zasukati rukave i prionuti na pisanje i uređivanje tekstova, prikupljanje ilustracija, izradu karata. Suradnike je teže prido- biti nego što je bilo prije pa se danas mnogo više nego prije napiše u krugu Zavoda, no u biti to je i dalje isti posao koji zahtijeva strpljenje i višegodišnju posvećenost. Rad na izdanju traje dugo, u početku se čini da nema kraja. Promijenila su se pomagala, digitalni izvori omogućuju mnogo lakši pristup podacima, a uvelike je tehnički olakšan i uređivački postupak kao i grafički dio posla. Promijenila se i vrsta izdanja. U osamdesetima naveliko su se još radile klasične enciklopedije, opća i strukovne, dok je današnji program bitno drugačiji. Opća enciklopedija otišla je u digitalno izdanje, nema više serije debelih svezaka koje popunjavaju police s knjigama. Ne rade se više ni klasične strukovne enciklopedije, no zato ima novih naslova o kojima se nekoć nije ni razmišljalo, a omogućuju da se mnogo dublje uroni u naslovnu tematiku. Već spomenuta regionalna izdanja o naslovim regijama nude obilje informacija kakvih prije nije bilo. Osim regionalnih izdanja valja spomenuti i nacionalna strukovna izdanja, primjerice "Hrvatsku tehničku enciklopediju" koja temeljito obrađuje tehničku baštinu na tlu Hrvatske. Nedavno je objavljen i "Leksikon utvrda Hrvatske", u kojem je obrađeno više od tisuću lokaliteta, mnogi od njih prvi put u leksikografskim izdanjima. Nažalost, sva ta izdanja uglavnom prolaze ispod radara medijske pozornosti. A kada je riječ o promjenama, rekao bih da se promijenio i pristup poslu. Urednik staroga kova uglavnom je bez ostatka bio posvećen radu na enciklopedijama. Samo su rijetki objavljivali i autorske knjige ili radove u drugim glasilima. Mladi kolege mnogo su više zaokupljeni autorskim radom u svojim strukama, na što ih osim osobnih motiva tjeraju i uvjeti za napredovanje.

Uredivali ste i Hrvatsku reviju, znameniti časopis Matice hrvatske?

Punih deset godina, od 2001. do 2010., bio sam glavni urednik "Matičine pustolovke", kako je časopis svojedobno nazvao jedan akademik. Vodenje Revije preuzeo sam od Borisa Marune, koji je pak prethodno urednički posao nastavio nakon iznenadne smrti legendarnog Vinka Nikolića. Imao sam uz sebe malo ali birano uredništvo u kojem su svih deset godina bile kolegice Lovorka Čoralić i Mirjana Mataija te likovna urednica Dubravka Rakoci. Koncepciju znanstveno-popularnog glasila i grafički izgled koji smo postavili te dosljedno provodili puno desetljeće uglavnom slijedi i današnje uredništvo Revije. Osobno mi je to bio jedan od najdražih poslova u radnom vijeku. Imali smo dobre i raznolike suradnike, još bolju međusobnu kemiju u uredništvu pa i zadovoljavajući odziv publike. Revija se tada mogla nabaviti i na kioscima putem mreže Tiska pa se čitala i izvan Zagreba. Nisu to bile velike naklade, ali nešto bi se redovito prodalo diljem Hrvatske. Donosili smo raznovrsne priloge iz svih

dijelova zemlje, pisali smo i o drugim zemljama, a u prijevodu donosili i priloge mojih kolega iz inozemstva, što je Reviji davalo tematsku širinu. Posebno su zapažene bile tematske cjeline u okviru kojih bismo okupili više autora, poput primjerice onih o svecima zaštitnicima naših gradova, o kvartovima, o kinematografima, o kavanama ili o grobljima.

Što vas je potaknulo da pišete putopise poput "Između Alpa i Jadrana"?

Putopise sam počeo pisati potkraj devedesetih godina s obzirom na to da sam tada dosta često putovao kao aktivni sudionik međunarodnih projekata i konferencija političkih geografa. Putovali smo i na mjesta kamo se inače rijetko putuje, a moji suputnici bili su vodeći politički geografi. U njihovom društvu bilo mi je iznimno lijepo i poučno. Imao sam privilegij dijeliti vrijeme s najboljim profesorima i istraživačima. S nekima od njih ostao sam u prijateljskim odnosima do danas. Osim toga, putovali smo i još putujemo i obiteljski, uglavnom držeći se bližih, europskih odredišta do kojih se može i osobnim vozilom.

Koja vas mjesta u Srednjoj Europi i danas oduševljavaju?

Obiteljska putovanja posljednjih godina uglavnom su usmjerena prema Italiji, gdje odabiremo i sustavno upoznajemo dio po dio zemlje. Kao svojevrsni kuriozitet spomenuo bih i odlaske moje obitelji u Beč u društvu s obitelji Gorana Tribuson. Beč kao odredište zaista nije neka egzotika, no ono što je vrijedno spomena jest da smo izlet ponavljali šesnaest godina u nizu, sve do izbijanja epidemije, odsjedajući uvijek u istom hotelu, landrajući danju po gradu i zabavljajući se navečer u nekoj od bečkih pivnica. Rijetkost je da se isto društvo toliko puta za redom uputi na poznato putovanje, svaki put pronade neki novi sadržaj i uvijek vrati u dobrom raspoloženju pa do sljedeće prilike ima o čemu govoriti.

Što vas najviše motivira u pisanju – otkriti zaboravljeno mjesto, ispričati ljudsku priču ili dokumentirati povijest?

Teško se odlučiti između navedenih poticaja s obzirom na to da svaki od njih može biti okidač za putopis.

U nekoliko vaših štikleca spominjete nogomet, čini se da je ta igra vama dosta važna?

U Trnskom se uvijek igrao dobar nogomet. Naseljska malonogometna ekipa nazivala se Morgan odnosno Tiffany, bila je u svoje vrijeme među najboljima u gradu. Osobno se ne mogu pohvaliti zapaženim postignućima u nogometu, bio sam samo jedan od onih što su derali tenisice na školskom igralištu. Nastavio sam redovito igrati i nakon odlaska iz Trnskoga, a u posljednjih dvadeset pet godina haklam u dvorani na Kineziološkom fakultetu i još se nekako nosim s mladima od sebe. S godinama društvo se osipalo i, kada je izgledalo da je s vremenom kraj, spletom okolnosti, došli smo u kontakt s dečkima iz Južne Amerike koji žive u Zagrebu. Zahvaljujući našim latinosisima ne samo da nas opet ima dovoljno nego smo bogatiji i za njihove neobične životne priče koje su ih dovele u Zagreb. Za kraj sezone imamo i gostovanje u Bapskoj u Srijemu, odakle je rodom jedan od naših, pa i tamo odigramo utakmicu. Nogomet sam cijeli radni vijek igrao i za uredsku momčad koja je nastupala na raznim sindikalnim natjecanjima te povremeno igrala druge prigodne utakmice, uključujući antologijska gostovanja u Perušiću u Lici. Nogomet smo igrali i na međunarodnim geografskim skupovima koje sam spominjao pa i otamo imam divnih uspomena. Za mene nogomet nije prestiž, nego zadovoljstvo i pajdašija pa ga zato višestruko spominjem u "Štiklecima".

Imate li ideje za nastavak, npr. "Zagrebački štikleci 2"?

Ideja nikad ne nedostaje pa, tko zna, možda ih se prikupi i za novu knjigu.



Razredna nogometna ekipa 1969. na školskom igralištu u Trnskom (Klemenčić u gornjem redu lijevo)



Sa suprugom Gordanom i kćeri Irenom 2015. u Melku u Austriji



S prijateljima iz Trnskoga 2012. u Zavrtnici (lijevo); s Ratkom Cvjetnićem i Goranom Tribusonom 2025. na predstavljanju u Matici hrvatskoj (desno)